

Lyhyesti

MUUTOKSIA KANSANTALOUDELLISEN AIKAKAUSKIRJAN TOIMITUKSESSA JA TOIMITUSNEUVOSTOSSA SEKÄ KANSANTALOUDELLISEN YHDISTYKSEN JOHTOKUNNASSA

Kansantaloudellisen aikakauskirjan yhtenä päätoimittajana vuodesta 1986 toiminut *Antti Suvanto* on jättänyt toimituksen siirtyen samalla lehden toimitusneuvostoon. Hänen tilalleen toimitukseen valittiin *Juhana Vartiainen*.

Kansantaloudellisen aikakauskirjan toimitusneuvostoon on uusina jäseninä valittu Suvannon lisäksi myös *Jussi Mustonen* ja *Paavo Okko Hannu Halttusen*, *Heikki Koskenkylän* ja

Ilari Tyrnin tilalle.

Kansantaloudellisen Yhdistyksen johtokunnan uusiksi jäseniksi on valittu *Reino Hjerppe* ja *Matti Virén* erovuorossa olleiden *Kari Puumasen* ja *Seppo Honkapohjan* tilalle. Yhdistyksen uutena esimiehenä toimii *Sixten Korkman* ja varaesimiehenä *Tuire Santamäki-Vuori*.

Kiitämme yhteistyöstä kaikkia lähteviä ja toivotamme tervetulleiksi uudet tulijat.

KANSANTALOUSTIETEEN PÄIVILLÄ OULUSSA RUNSAS OSANOTTO

Taloustieteellisen Seuran järjestämät neljännettoista kansantaloustieteen päivät pidettiin 10.—11. helmikuuta Oulun yliopistolla. Ohjelmassa painottuivat ympäristötalous, talouspolitiikka ja työmarkkinakysymykset. Integraatio ei päivien rauhaa juuri häirinnyt, sillä aiheesta

oli ainoastaan yksi esitys. Plenum-esitelmän piti *Sixten Korkman* ajankohtaisesta taloudellisesta tilanteesta ja talouspolitiikan tavoitteista. Osanotto oli jonkin verran edellisvuotta runsaampaa; järjestäjien arvion mukaan päiville osallistui noin 170 henkeä.

PERTTI KUKKOSEN JUHLASEMINAARI

PTT:n toimitusjohtajan, professori *Pertti Kukkonen* 60-vuotispäivää juhlittiin näyttävän symposiumin merkeissä Metsätapiolan tiloissa Espoossa 16. ja 17. joulukuuta. Ohjelman olivat koonneet *Seppo Honkapohja* (Suomen Akatemia ja Helsingin yliopisto) ja *Mikael Ingberg*

(PTT). Kutsuja oli jaettu tutkimuslaitoksiin, pankkeihin ja akateemisiin piireihin.

Symposiumin teemat liittyivät läheisesti Pertti Kukkonen uraan ja kiinnostuksen kohteisiin. Symposiumin ensimmäinen päivä oli pyhitetty makrotaloudellisten mallien rakentami-

sen problematiikalle. Pertti Kukkonenhan oli keskeinen henkilö, kun Suomen Pankissa aikoinaan aloitettiin BOF-mallien rakentaminen. Symposiumin avajaisesityksen piti nobelilisti *Lawrence R. Klein* (University of Pennsylvania) aiheenaan traditionaalisten makroekonometristen mallien käyttö talouspolitiikan valmistelussa. *David Currie* (London Business School) esitelmöi odotuksista ja oppimisesta suurissa makroekonometrisissa malleissa. Uudemmissa virtauksista puhuivat *Erling Steigum* (Norwegian School of Economics and Business Administration, Bergen) ja *Thomas F. Cooley* (University of Rochester). Steigum analysoi finanssipolitiikan vaikutuksia numeerisella liittämällä sukupolvien mallilla. Cooleyn elegantti tutkimus valaisi, kuinka talouspolitiikan vaikutuksia voidaan analysoida neoklassisissa yleisen tasapainon malleissa.

Symposiumin toisen päivän teemana oli talouspolitiikka ja valuuttakurssijärjestelmät. *Pentti Pikkarainen* (Helsingin yliopisto) ja

Laura Vajanne (SYP ja ETLA) osoittivat, että Suomen valuuttakurssipolitiikka on kärsinyt uskottavuuden puutteesta vuosina 1977—1991. *Michael Daly* (OECD ja EY-Komissio) keskusteli integraation aiheuttamista paineista veropolitiikalle. *Juha Tarkka* (Suomen Pankki) ja *Johnny Åkerholm* (Suomen Pankki) esittivät näkemyksiään rahapolitiikasta yhdentyvässä Euroopassa. Symposiumin päätti paneelikeskustelu talouspolitiikan mahdollisuuksista ja roolista yhdentyvässä Euroopassa. Paneeliin osallistuivat *Lawrence R. Klein*, *Michael Daly*, *Pertti Kukkonen* ja *Jouko Paunio* (Helsingin yliopisto).

Symposiumin esitelmät tulevat olemaan myös laajemman piirin käytössä: Seppo Honkapohja ja Mikael Ingberg toimittavat ne kirjaksi, jonka julkaisee North-Holland Contributions to Economic Analysis -sarjassaan. Teos ilmestyy tämän vuoden lopussa tai vuoden 1993 alussa.

SUOMEN AKATEMIA EI USKO KANSAINVÄLISEEN FINNISH ECONOMIC PAPERS'IIN

Suomen Akatemia on vastikään evännyt *Finnish Economic Papers* (FEP) -aikakauskirjalta sen aikaisempina vuosina saaman apurahan. Perusteenaan Akatemia käyttää uskomusta, ettei FEPistä koskaan voi tulla kansainvälisesti merkittävää tieteellistä aikakauskirjaa. Näin saattaa ollakin. Kansainvälisesti merkittäviä kansantaloustieteellisiä aikakauskirjoja on tuskin kymmentäkään. Tähän sarjaan nouseminen ei onnistune edes Akatemian tuella.

FEP on kuitenkin melko kansainvälinen aikakauskirja. Neljän ensimmäisen vuoden aikana ilmestyneistä artikkeleista ovat ulkomaiset tutkijat kirjoittaneet kolmasosan. Kirjoittajien joukossa on ollut kansainvälisesti tunnustettu-

ja kansantaloustieteilijöitä, kuten *Costas Azariadis*, *Randall Wright*, *Mukul Majumdar* ja *Tapan Mitra*. Vuoden 1992 ensimmäisen numeron seitsemän artikkelin kirjoittajista neljä on ulkomaisia tutkijoita. Vuoden 1992 alusta FEPissä aloittaa toimintansa myös ensimmäinen ulkomainen apulaistoimittaja. FEPin sisältö aletaan myös piakkoin julkaista *Journal of Economic Literature* »Contents of Current Periodicals» -osastossa.

FEP on taipaleensa alussa. Tulokset ovat rohkaisevia. Lehti on kansainvälinen ja tuskin jää pelkäksi suomalaiseksi yritykseksi. Mitä muuta neljän ensimmäisen vuoden vaellukselta olisi voinut odottaa?

EY-KESKUSTELUN MUTKIKKAAT VAIHEET

Viime aikoina Suomessa on käyty intensiivistä EY-keskustelua, joka valtaa kaikki tiedotusvälineet ja uhkaa nousta hallitsevaksi puheenaiheeksi jopa tavallisten ihmisten kahvipöytärupattelussa. Keskustelussa on monia käännteitä, jotka ihmetyttävät. Tapahtuu nopeita poliittisia muutoksia, joissa mahdoton tulee ensin sallituksi, sitten suorastaan pakolliseksi. Miel-tään muuttavat presidentti, ulkoministerit, puolueiden puheenjohtajat jne.

Miten koko prosessi oikein eteni? Seuraava jäsenyys perustuu viime vuosien osalta lähinnä aikakauslehtien selailuun, joten se ei suinkaan tavoittele tieteellistä tarkkuutta. Päivämäärissä sekoittuvat todelliset tapahtumat ja lehtien ilmestymispäivämäärät.

Vuonna 1989 alkaa ETA-prosessi

Vuodet 1984—88 ovat ETAn esivaihetta. Luxemburgin julistuksessa 1984 jo esiintyy käsite *European Economic Space*, suomeksi Euroopan talousalue (ETA). EY ja Efta-maat kehittävät kauppasuhteitaan, keskustelevat mm. alkuperäissäännöistä. Varsinkin Sveitsi tekee monia erillissopimuksia EY:n kanssa.

1988 kypsyy ajatus, että EY:n ja Eftan väliset suhteet näyttäivät jäävän pahasti jälkeen EY:n sisämarkkinoiden kehityksestä; sisämarkkinoiden pitäisi vapautua 1993.

Tammikuussa 1989 EY:n komission puheenjohtaja *Jacques Delors* julkistaa ehdotuksensa Euroopan talousalueesta. Kysymys on siitä, missä määrin Efta-maat ovat valmiit osallistumaan EY:n sisämarkkinoihin, joilla pitäisi toteutua tavaroiden, työvoiman, palvelusten ja pääoman vapaa liikkuvuus.

Niinpä EY ja Efta ryhtyvät keskustelemaan ETAsta. Valtiopäivien avajaisissa 3. helmikuuta 1989 presidentti *Mauno Koivisto* sanoo, että Suomen integraatiolinjana on hoitaa EY-suhteet Eftan kautta. »Yhdentymiskehityksessä pyrimme pitämään niin paljon asioita omissa päätösvallassamme kuin suinkin mahdollista» hän sanoo. Toisaalta presidentti lisää: »Meidän on sovittauduttava tilanteeseen, jossa saamme

etuja ja joudumme tinkimään oikeuk-sistamme.» Ulkoministeri *Kalevi Sorsa* vastaa kysymykseen Suomen EY-jäsenyydestä, ettei Suomi sitä harkitse. Alkupalvesta perustetaan Turkuun *Eurooppa-instituutti*. Toukokuussa Suomi osallistuu vastaliittyneenä jäsenenä Euroopan Neuvostoon. Kesäkuussa Eftan puolueeton jäsenmaa Itävalta päättää anoa EY:n jäsenyyttä.

Etalaiset, impivaaralaiset ja »radikaalit»

Jo vuoden 1989 mittaan integraatiokeskusteluun liittyy myös ulkopoliittista sävyä. Itumuo-doissaan alkaa hahmottua kolme erilaista linjaa: hallituksen ETA-linja, keskustapuolueen ja osan vasemmistoa edustama »Impivaaran» linja sekä eräiden »radikaalien» tutkijoiden ja poliitikkojen, mm. Eurooppa-instituuttia johtavan *Esko Antolan* edustama EY-jäsenyydelle myönteinen kannattava linja.

Keskustan puheenjohtaja *Paavo Väyrynen* arvostelee hallitusta »mahdollisimman pitkälle menevän integraation linjasta» ja uhkaa, että hänen puolueensa saattaa vastustaa hallituksen kauppapoliittisia esityksiä, ellei luottamus palaudu. Presidentti *Koivisto* vastaa *Väyrykselle* HS:n haastattelussa: *Väyrynen* on hänen mielestään poikennut ulkopoliittiselta linjalta. *Koivisto* torjuu EY-jäsenyyden: »Minun näköpiirissäni ei ole sellaista tilannetta».

Alkusyöksyllä 1989, samoihin aikoihin, kuin tätä keskustelua käydään, julkistetaan gallup-tulos, jonka mukaan 4/5 yritysjohtajista kannattaa EY-jäsenyyttä. Samaan aikaan on meneillään myös ns. *Vladimirov*-jupakka, jonka yhteydessä *Väyrynen* ja *Koivisto* myös kiistelevät. *Gorbatschov* vieraillee Suomessa, sanoo Suomea puolueettomaksi maaksi ja toteaa että integraatiokannanotto on Suomen oma asia. 9. marraskuuta murenee Berliinin muuri.

Marraskuussa 1989 keskusta syyttää hallitusta syrjinnästä integraatiovalmisteluissa. Keskustan puoluejohto myös sulkee pois jäsenyyden. 29. marraskuuta hallitus esittää eduskunnalle integraatitiedonannon. *Oppositio* on tyy-

tymätön siihen, että hallitus ei anna mahdollisuutta valiokuntakäsittelyyn. Teollisuuden Keskusliitto antaa tukensa ETA-linjalle. Joulukuussa Eftan ministerikokous ilmoittaa, että jäsenmaat ovat valmiita sopimaan ETA:n perustamisesta EY:n kanssa jo seuraavan vuoden aikana.

Vuoden 1990 suuri teema: ulkomaalaisomistus

Alkuvuonna 1990 Ruotsin sosiaalidemokraatit taipuvat EY-jäsenyyden kannalle; maan teollisuus on jo vuosia ajanut ratkaisua. Lokakuussa Ruotsin ulkoministeri *Sten Andersson* ehdottaa, että Suomi, Ruotsi ja Norja jättäisivät yhteisen jäsenyyshakemuksen. Presidentti *Koivisto* reagoi kielteisesti.

Keskustelua on käyty myös Suomen sisällä. Julkisuudessa jotkut kokevat presidentti *Koiviston* esiintymisen niin, että hän pyrkii kieltämään keskustelun jäsenyydestä.

Hallitus antaa 13. maaliskuuta eduskunnalle selonteon Euroopan integraatiosta. Selonteon mukaan tavoitteena on mm. että myös ETA:ssa hallitus voisi valvoa ja rajoittaa ulkomaista omistusta *perustavaa laatua* olevien kansallisten intressien suojelemiseksi. Selonteon käsittely jatkuu koko kevään. Se huipentuu siihen, että kesäkuun alussa ulkoasiainvaliokunta julkistaa mietinnön ETAsta. Siihen on koottu parlamentin asettamat periaatteet ja ehdot uudelle sopimukselle.

Metsän ja metsäteollisuuden ulkomaalaisomistuksen vaikutuksista syntyy kiistelyä »impivaaralaisten» ja liberaalien välillä. Esim. *Matti Pekkanen* varoittaa ulkomaalaisomistuksesta, mutta *Jaakko Lassila* kannattaa sen vapauttamista.

Kokoomuksen Suominen omalla linjallaan

Kokoomuksessa repeää kaksi EY-linjaa. Puoluejohtaja *Ilkka Suominen*, kauppa- ja teollisuusministeri, ottaa ensiksi kannan, jonka mukaan Suomen jäsenyys on mahdollinen. Alkusyksystä hän jo ennustaa, että Suomi on EY:n jäsen vielä 90-luvulla (Taloustutkimuksen kyselyn mukaan 77 prosenttia suomalaisista us-

koo maan kuuluvan EY:n jo 2000.) Pääministeri *Harri Holkerin* mukaan (Paasikivi-seurassa 27. marraskuuta) jäsenyys merkitsisi, että »Suomi vapaaehtoisesti itsenäisyydestään luopuen sulautuisi suurvaltaan». Myös ulkomaankauppaministeri *Pertti Salolainen* pysyttelee hallituksen ETA-linjalla, jonka keskeinen toteuttaja hän myös on. Lokakuussa keskustan puheenjohtaja *Esko Aho* syyttää kokoomusta poikkeamista konsensuksesta.

ETA-neuvotteluissa alkaa vuoden mittaan selvitä, että EY vaatii tärkeimmät ETA-päätökset omille foorumeilleen. Suomen neuvottelijat tuovat ikäviä viestejä myös niille, jotka olisivat toivoneet metsien ulkomaalaisomistuksen rajoitusten säilyvän.

Englannin jarrumiehen rooli alkaa korostua EY:n sisäisessä keskustelussa yhteisöjen poliittisen integraation kehittämisestä. Joulukuussa EY:n huippukokous päättää joka tapauksessa tiivistää poliittista yhteistyötä.

Jäsenyys nousee vaihtoehdoksi vuonna 1991

Tammikuun alussa keskusta avaa vaalitaistelunsa ilmoituksella, jonka mukaan puolue on valmis keskustelemaan myös Suomen EY-jäsenyydestä. Sdp, kokoomus, vihreät ja SAK pitävät kannanottoa hyvänä.

Professori *Krister Ståhlberg* analysoi *Uudessa Suomessa* 8. maaliskuuta Suomen integraation keskeistä ongelmaa: onko »Neuvostoliitto» (kuten maata tuolloin vielä kutsuttiin) yhteistyössä EY:n kanssa vai vastakkain sen kanssa. *Ståhlbergin* mielestä edellisessä tapauksessa Suomen etu edellyttää pikemminkin EY-jäsenyyttä kuin sen ulkopuolelle jäämistä, mutta myös jälkimmäisessä tapauksessa vastaus on sama. *Ståhlbergin* puheenvuoro on samalla vastaus EY:n vastustajille. Näiden ulkopolitiittiset argumentit ovat olleet traditionaalisia: Suomen pitäisi pysyttäytyä suurvaltojen ristiriitojen ulkopuolella; EY:n jäsenenä Suomesta voisi tulla lännen etuvartio Venäjää vastaan; Suomen intressien mukaista on torjua tällainen tilanne jo ennakolta.

Maaliskuussa keskustan puheenjohtaja *Esko Aho* panee Talouselämän haastattelussa ETA-sopimuksen etusijalle; vasta sen solmimisen

jälkeen on aika arvioida, riittääkö sopimus vai onko jäsenyys parempi. Hän vierastaa EY:n kaavailuja yhteisestä ulkopoliitikasta eikä hyväksy maatalouden rajasuojan heikentämistä.

Huhtikuussa EY:n komission saksalainen varapuheenjohtaja *Martin Bangemann* sanoo, että ETA-neuvottelut ovat jumissa ja ehdottaa, että Efta-maat liittyisivät EY:hyn.

Huhtikuun 26. päivänä muodostetaan hallitus, jossa keskustalla on 8, kokoomuksella 6, Rkp:llä 2 ministeriä ja Skl:llä yksi. Ohjelmansa mukaan »hallitus arvioi Euroopan yhteisöjen sisäistä kehitystä ja mahdollista laajentumista Suomen kannalta ja pyrkii ratkaisuihin, jotka parhaalla mahdollisella tavalla turvaavat kansalliset etumme». Julkisuudessa arvioidaan, että ohjelman ulkopoliittiset osuudet ovat presidentin kontrolloimia.

Paasio pyörtää puheensa

Päivää myöhemmin eli 27. huhtikuuta Sdp:n puheenjohtaja *Pertti Paasio*, edellisen hallituksen ulkoministeri, sanoo, että Suomen pitää varautua anomaan EY:n jäsenyyttä. *Paasio* oli toppuutellut EY-keskustelua vain muutamaa viikkoa aikaisemmin: pitäisi malttaa mielet vielä puoli vuotta. Keskustan Kainuun piiri ilmoittaa, että päätoimittaja *Keijo Korhonen* tavoittelee puolueen presidenttiehdokkuutta. *Korhonen* vastustaa EY-jäsenyyttä ennen muuta turvallisuuspoliittisin perustein. *Mauno Koivisto* kertoo hallitukselle 24. toukokuuta, että Suomen EY-suhteet hoidetaan edelleen ETA-sopimuksen kautta.

Samoihin aikoihin julkistetaan gallup, jonka mukaan 72 prosenttia suomalaisista uskoo, että *Ahon* hallitus anoo EY-jäsenyyttä. Kokoomuksen puheenjohtaja *Ilkka Suominen* ehdottaa 25. toukokuuta pikaista jäsenhakemuksen jättämistä. Pääministeri *Esko Aho* tulkitsee, että kannanotto on hallitussopimuksen vastainen. *Kalevi Sorsa* arvioi, että EY-keskustelulla ei ole kiirettä.

Eftan puheenjohtajana toiminut ulkomaankauppaministeri *Pertti Salolainen* valitaan 8. kesäkuuta kokoomuksen puheenjohtajaksi. Päivää myöhemmin puolue hyväksyy vastoin puheenjohtajan tahtoa päätöslauselman, jossa

EY:n jäsenyys asetetaan tavoitteeksi.

25. kesäkuuta EY:n ja Eftan ETA-neuvottelut päättyvät tuloksettomina Salzburgissa. 1. heinäkuuta Ruotsi jättää jäsenhakemuksensa. 30. heinäkuuta ETA-neuvottelut joutuvat taas umpikujaan. ETA-sopimuksen lopullinen valmistuminen siirtyy syksyyn, mutta sen käsittely EY:n tuomioistuimessa törmää myöhemmin ongelmiin.

Salolainen profiloituu budjettiriihessä

Budjettiriihessä pitkäaikainen ulkomaankauppaministeri *Salolainen* julkistaa kannanoton, jonka mukaan hallituksen pitäisi kohottaa valmiuttaan tehdä EY-päätös, jos siihen tulee tarvetta. *Aho* ilmoittaa pitävänsä kantaa hallitusohjelman vastaisena. Molemmat ministerit käyvät presidentin luona. 3. syyskuuta *Aho* kertoo, että hallitus tutkituttaa EY-jäsenyyden vaikutukset Suomelle. HS:n tiedustelussa syys-lokakuun vaihteessa 104 kansanedustajaa vastaa EY-jäsenyydelle »jaa», 34 »ei», ja 62 ei osaa vielä sanoa.

Loppukesästä aloitetun EY-selvitystyön tahti on hallituksen mielestä liian hidas ja sitä tiivistetään lokakuun puolivälissä. Kiire perustuu tietoon Brysselistä: Suomen pitäisi jättää hakemuksensa alkuvuodesta 1992, jos se haluaa jättää hakemuksensa yhdessä Ruotsin kanssa. 1. marraskuuta *Kalevi Sorsa* sanoo *Suomen Kuvalehdelle*: »Ajattelen että ETA on A ja B seuraa perässä, mutta Suomi voi mennä EY:n jäseneksi itselleen sopivalla aikataululla. Kiirettä ei ole. Uskon, että Suomi on sinne tervehtänyt.» SK:n samassa numerossa *Jukka Tarkka*, yksi johtavista EY-keskustelijoista, sanoo, että EY on Suomelle »taloudellinen ja kansallinen välttämättömyys».

Väyrynenkään ei pidä mahdottomana

Viikkoa myöhemmin *Paavo Väyrynen* sanoo SK:lle, ettei Suomen jäsenyydelle ole poliittisia tai taloudellisia esteitä. Omaa kantaansa hän ei kuitenkaan ole vielä muodostanut.

EY pitää huippukokouksensa Maastrichtissa 9.—10. joulukuuta. Se lausuu Efta-maat tervetulleiksi jäsenyysneuvotteluihin. EY päättää,

että se siirtyy raha- ja talousunioniin aikaisintaan vuonna 1997 ja viimeistään 1999. Poliittiseen unioniin ja sotilaalliseen yhteistyöhön päästään tuntuvasti myöhemmin.

Maastrichtin viestien perusteella *Salolainen* ilmoittaa, että päätös hakemuksesta pitäisi tehdä jo vuoden 1992 alussa, jos halutaan ehtiä »samaan junaan» Ruotsin ja Itävallan kanssa. *Väyrysen* mielestä taas ehtisi hyvin vielä toukokuussakin.

Tähän mennessä useat näkyvät keskustelijat ovat jo liputtaneet EY:n puolesta: *Antola*, *Ståhlberg*, *Tarkka*, yhtenä ensimmäisistä *Paavo Lipponen*, myös mm. *Jaakko Itoniemi* ja *Max Jakobson*.

Elinkeinoelämän organisaatioista Keskuskauppakamari on julkisesti ollut samaa mieltä jo kuukausia. Teollisuus taipuu EY-jäsenyyden kannalle vasta joulukuussa. Esimerkiksi *Casimir Ehrnrooth*, TKL:n aikaisempi puheenjohtaja, on vielä itsenäisyyspäivänä kriittinen, mutta siirtyy muutamassa päivässä jäsenyyden kannattajien joukkoon. TKL:n hallitus ottaa samoin myönteisen kannan, poikkeuksena Kone Oy:n hallituksen puheenjohtaja *Pekka Herlin*. TKL ei ole tosin muutenkaan täysin yhtenäinen: esimerkiksi puheenjohtaja *Tauno Matomäki* mieluummin lykkäisi hakemuksen jättämistä.

Iltalehden tietojen mukaan elinkeinoelämän johtajien keskeinen EY-taivuttelija on *Max Jakobson*, EVA:n entinen toimitusjohtaja, joka on aktiivisesti osallistunut myös julkiseen debattiin. Muuten vanhemman polven yritysjohtajista osa olisi ehkä liittynyt jäsenyyden vastustajien joukkoon. MTK:n puheenjohtaja *Heikki Haavisto* on jo aikaisemmin ilmoittanut, että järjestö tekee kaikkensa estääkseen jäsenhakemuksen. Jos se kuitenkin jätetään, MTK aikoo vaatia kovat reunaehdot ja siirtymäajat.

Hakemuksen vastustajat ryhmittyvät rintaamaan vasta loppuvuodesta ja julkistavat kannanottonsa EY-suhteista HS:ssa 28. joulukuuta. Tekstissä suhtaudutaan »vakavin epäilyksin siihen, että Suomen tulisi tällä hetkellä, jos yleensäkin, hakea jäsenyyttä EY:ssä.» Pääperusteena on se, että Suomen keskeiset turvallisuuspoliittiset ratkaisut jäisivät alttiiksi EY:n kasvavalle enemmistövallalle. Myös EY:n ta-

loudellisia ja sosiaalisia riskejä on vastustajien mukaan vähätelty ja etuja liioiteltu. Allekirjoittajina ovat mm. *Heikki Haavisto*, *Jan-Magnus Jansson*, *Antero Jyränki*, *Keijo Korhonen*, *Paavo Laitinen*, *Riitta Prusti*, *Jouni Särkijärvi*, *Hannu Vesa*, *Risto Volanen* ja *Marjatta Väänänen*.

1992: Suomi päätyy jättämään hakemuksen

Presidentti *Koiviston* uudenvuodenpuheesta 1. tammikuuta odotetaan jo EY-signaalia, mutta silloin hän ei vielä julkista näkemystään Suomen hakemuksesta. Päätöksen pitäisi presidentin mielestä rakentua selkeälle kansalaismielipiteelle.

Hallituksessa vahvistuu käsitys, jonka mukaan Suomen pitää pyrkiä jäseneksi yhtä aikaa Ruotsin ja Itävallan kanssa vielä tänä keväänä, jos jäsenyyttä yleensä haetaan. Maastrichtista saatiin viesti, että jäsenkandidaatit niputetaan yhteen jo tänä keväänä ja alustavat neuvottelut aloitetaan jo ensi syksynä.

Tammikuun 8. päivä oikeusministeri *Hannele Pokka* irtautuu hallituksen aikataulusta: Pokan mielestä ei ole järkevää kiirehtiä. Tammikuussa keskustan kenttäväki alkaa käsitellä jäsenyyttä suurissa yleisötilaisuuksissa, joissa myös puolueen johto on kuultavana. Samalla puolue järjestää suuren neuvoo-antavan järjestökyselyn, jota sen valtuuston ja eduskuntaryhmän tulee käyttää omassa päätöksessään 29. helmikuuta.

18. tammikuuta *Aho* vaatii, että hallituksen pitää olla yksimielinen päättäessään hakemuksesta. Viesti on suunnattu *Pokalle* ja kristillisten *Toimi Kankaanniemelle*, jotka ovat julkisesti vastustaneet hakemusta. Jo maaliskuun alussa EY:tä informoitaisiin alustavalla kirjeellä hakemuksen valmistelusta. Keskustan Etelä-Pohjanmaan väki päättää puolueen ensimmäisenä piirinä vastustaa hakemusta.

Tammikuun 23. päivänä hallitus asettaa työryhmän pohtimaan hakemuksen reunaehtoja. *Aho* tapaa Hollannin pääministerin *Ruud Lubbersin*. *Aho* arvioi, että Suomen toivomat erityisehdot saavat ymmärtämystä.

Puolustusministeriön erikoistutkija *Risto E.*

J. Penttilä lopettaa yhdentymiskirjoittelun ministeriön asettamien »reunaehtojen» vuoksi.

Ulkoministeri Väyrynen ottaa 24. tammikuuta ensi kertaa julkisesti kantaa hakemukseen: »En ymmärrä mitä me menetämme...» 29. tammikuuta Väyrynen sanoo HS:lle, että Suomen ei kannata lykätä hakemusta, vaan se on järkevää jättää jo maaliskuussa. Hakemuksen pitää olla lyhyt, kun taas ehdot ja tavoitteet kirjataan hallituksen tiedonantoon.

Aho sanoo 1. helmikuuta Torniossa, että Suomen pitää hakea jäsenyyttä yhtä aikaa Ruotsin ja Itävallan kanssa. 2. helmikuuta HS julkaisee *Ulf Sundqvistin* haastattelun, jossa tämä kehottaa tohtoreita *Jansson* ja *Korhonen* vaikenemaan. SAK:n suuret liitot ovat ottaneet myönteisen kannan jäsenyyteen. Samana päivänä *Salolainen* kiirehtii hakemusta ja Väyrynen sanoo, että EY:n maatalousvaikutuksista on annettu liian kielteinen kuva.

Valtiopäivien avajaisissa 7. helmikuuta *Koivisto* ilmoittaa, että Suomi hakee jäsenyyttä »lyhyen kaavan mukaan». Hän perustelee sitä Suomen riippuvuudella ulkomaankaupasta; Suomen on parempi olla mukana siellä missä päätöksiä tehdään. Hän ei käsittele ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa lainkaan. Maatalouden elinvoimaisuus ja koko maan asuttaminen voidaan *Koiviston* mielestä pitemmän päälle turvata eurooppalaisissa puitteissa paremmin kuin yksin omin voimin.

Miten tapahtumia pitäisi oikein tulkita?

Eräs KAK:n haastattelema politiikan ammattimainen tarkkailija väittää, että kulissien takana EY-hakemukseen päätyvä linja oli nähtävissä jo *Harri Holkerin* hallituksen aikana — pääministerin jyrkistä puheista huolimatta — ja että jo kesäkuussa 1991 politiikan asiantuntija saattoi ennustaa, että EY-päätös tehtäisiin helmikuussa 1992.

Päätöksentekijöiden näkemykset kypsyivät tähän suuntaan, koska ETA-prosessi tuotti pettymyksiä. Talousalueen synnyttäminen oli vaikeaa, ja keväällä 1991 huomattiin, että Efta ei saanut pysyviä poikkeuksia, pitkiä siirtymäaikoja eikä varsinaista päätösvaltaa sisämarkki-

noilla. Alun perin ETA-sopimus piti saada valmiiksi jo kesällä 1991, mutta sopimus tehtiin vasta lokakuussa. Siihen aikaan Suomessa jo tiiviisti keskusteltiin siitä, milloin hakemus pitää jättää.

Toinen syy oli pelko siitä, että Suomi jäisi »kakkosdivisioonaan», odottamaan jäsenyyttä yhdessä Puolan ja Tšekkoslovakian kanssa. Johtavat sosiaalidemokraatit sekä puolueessa että ay-liikkeessä arvioivat jo sinipunakauden lopussa, että EY:hyn on pyrittävä. Muuten ei voi selittää, että puheenjohtaja *Paasio* otti tämän kannan heti hallituksen vaihduttua.

Koivisto oli ollut johdonmukaisesti ETA-linjalla ja nojautunut Eftaan, mutta ensimmäinen merkki asennemuutoksesta kuultiin 23. elokuuta 1991 Moskovan kaappauspäivien jälkeen. Lehdistön kysymykseen mahdollisesta EY-jäsenyydestä presidentti sanoi moniselitteisesti: se pitää katsoa sitten. Muutamaa päivää myöhemmin hallitus alkoi joka tapauksessa selvittää jäsenyyttä. Myöhemmin lehdistötilaisuudessa 19. marraskuuta presidentti sanoi, että helmikuu olisi sopiva aika keskustella jäsenyydestä.

Keskustajohdossa lopullinen mielenmuutos tapahtui nähtävästi silloin, kun *Aho* ja *Väyrynen* huomasivat, että *Koivisto* joka tapauksessa jättäisi anomuksen. Eduskunnassa oli enemmistö EY:n kannattajia, joten jäsenyyden vastustaminen olisi pudottanut keskustan hallituksesta. *Koivisto* puolestaan ilmeisesti viivytti oman kantansa julkistamista *Ahon* työrauhan vuoksi. Tarkoitus oli antaa keskustan johdolle tilaisuus paimentaa myös EY-jäsenyyden vastustajat hakemuksen taakse. Vastustajat, kuten kansanedustaja *Sirkka-Liisa Anttila* ja oikeusministeri *Hannele Pokka* eivät kuitenkaan taipuneet, eivät ainakaan helmikuun puoliväliin mennessä.

Aho ja *Väyrynen* ottivat rohkeammin pikaiselle hakemukselle myönteisen kannan vasta tammi—helmikuun vaihteessa. Vielä tammikuun puolella, liikkeussaan EY:tä tiukasti vastustavien viljanviljelijöiden alueilla Etelä-Pohjanmaalla ja Länsi-Suomessa, he eivät paljastaneet korttejaan. Itä- ja Pohjois-Suomen tilaisuuksissa avoimuus lisääntyi, joskaan varaukset eivät tyystin vieläkään kadonneet.

Kuinka hakemus etenee?

Puolivälissä helmikuuta ennakoitiin, että hakemuksen käsittely etenisi seuraavalla tavalla. Hallituksen päätös hakemuksesta tehtäisiin iltaneuvottelussa 27. helmikuuta ja eduskunta äänestäisi hakemuksesta 18. maaliskuuta. Sitten on tiedossa kiirettä: hakemus menee seuraavaksi muodolliseen käsittelyyn EY-maiden pysyvien lähettiläiden neuvostoon, Coreperiin, jonka kaksi peräkkäistä kokousta käsittelee sen. Ensimmäinen kokous pidetään jo 19. maaliskuuta, joten Suomen pitäisi käyttää ilmeisesti pikälähettiä.

Sitten EY-maiden ulkoministerit käsittelevät hakemusta viikon 14. lopussa. Sen jälkeen on vuorossa hakemuksen käsittely kuukausia kestävä kirjallisen »tentin» muodossa. Suomelle esitetään monia hankalia ja yksityiskohtaisia

kysymyksiä. EY voi esimerkiksi kysyä, mitä Suomi tekee, jos EY panee Venäjän kauppasaartoon, tai millaiset lannoitteiden lisäaineita koskevat säädökset Suomessa vallitsevat ja millaisia suunnitelmia meillä on niiden muuttamiseksi EY:n direktiivien mukaisiksi.

Suomen hakemuksen käsittelystä annetaan loppuraportti vasta juhannuksena Lissabonissa pidettävälle EY:n huippukokoukselle. Raportti edustaa Brysselin käsitystä Suomen jäsenyyden plussista ja miinuksista. Siitä lähtien Suomen hakemuksen kohtalo on hämärän peitossa.

Nykytietojen perusteella näyttää epävarmalta, että Suomi olisi jäsen vielä 1995 alussa, kuten aikaisemmin on jo ehditty olettaa. Epävarmuutta synnyttää mm. EY:n sisäinen riitelty yhteisöjen budjetista.

VATT SELVITTELI EY-JÄSENYYPDEN VAIKUTUKSIA

Ulkoasiainministeriö pyysi lokakuun alussa 1991 Valtion taloudellista tutkimuskeskusta (VATT) laatimaan marraskuun puoleenväliin mennessä selvityksen EY-jäsenyyden Suomelle aiheuttamista taloudellisista vaikutuksista. Selvitystä pyydettiin kokonaistaloudellisista vaikutuksista, maataloudesta ja verotuksesta. Vertailukohdaksi piti ottaa ETA-sopimuksen kautta syntyvä tilanne.

Tammikuun alussa VATT julkaisi selvityksestään kirjan (*»Suomi Euroopan yhteisön jäseneksi? Taloudelliset vaikutukset»*). Tekijöitä olivat VATT omat tutkijat *Reino Hjerppen* johdolla. Lisäksi laadintaan osallistui joukko ulkopuolisia, mm. valtiovarainministeriön ja maatilahallituksen edustajia.

Raportin mukaan VM:n Kessu-mallilla tehdyt laskelmat viittaavat siihen, että Suomen jäsenyyden — käytetyin oletuksin — lisäksi reaalityloja ja bkt:ta vuoteen 2005 mennessä noin 8 prosenttia ja toisi noin 100 000 lisätyöpaikkaa, mikäli jäsenyyden johtaisi kuluttajahintojen ja kustannustason alenemiseen noin viidennek-

sen verran. Vaihottaseen ylijäämän kasvu pelkkään ETA-vaihtoehtoon verrattuna olisi noin 10 miljardia markkaa.

Toisaalta jäsenyyden merkitys vaikeaa sopeutumista herkille aloille, jotka ETA jättäisi pitkälle rauhaan: maataloustuotanto supistuisi mahdollisesti kolmanneksen. Herkkiä teollisuusaloja olisivat mm. vaatetus- ja kenkä-, moottoriajoneuvo-, rauta- ja teräs-, sekä kemian ja lääketieteellisten laitteiden valmistus. Haavoittuviin aloihin kuuluisivat myös lääke-teollisuus sekä suuri osa elintarviketeollisuudesta, mm. meijeri- ja ravintorasvateollisuus, makeisten valmistus, ynnä panimot ja muu juomateollisuus.

Lehdistössä tiukkaa arvostelua

Jussi Linnamo ruoti ensimmäisenä julkisesti (*Helsingin Sanomat*. 13. 1.) VATTin selvitystä. Hän piti työtä »oivallisena oheislukemistona» kansalaismielipiteen muodostamista varten. Sen liitteet EY:n vaikutuksista Suomen

maatalouspolitiikkaan ja verotukseen ovat hänen mukaansa »rautaista» tietoa.

Linnamo kysyi kuitenkin, kuinka luotettavana tutkimusta voi pitää. Hän muistutti, että pohjana oleva Kessu-malli on kaikkien taloudellisten mallien tavoin huono ennustamaan kriisejä ja käännekohtia. Kessusta puuttuu esimerkiksi empiirinen tieto hintojen alennusten vaikutuksista palkkoihin. *Linnamo* tulkitsi, että myös tiukka aikataulu heijastuu paikoitellen tekstin heikkouksina.

Seuraavat puheenvuorot käytti PTT:n toimitusjohtaja *Pertti Kukkonen*. *Kaupparehti* julkaisi 14. tammikuuta hänen haastattelunsa otsikolla »Nimellispalkat eivät ole koskaan laske-neet». 15. tammikuuta hän täsmentää kritiikkiään KL:ssa mielipidekirjoituksellaan, joka on otsikoitu »Leikkittelyä mallilaskelmilla vakavassa asiassa».

Kukkonen arvosteli selvitystä jyrkästi: EY-jäsenyyden tuoma kilpailu ja valmisteverojen poistuminen eivät todennäköisesti merkitse sitä, että palkat laskisivat yhtä paljon kuin hinnat. Jos palkat eivät laske, ei synny myöskään vientijohteista bkt:n kasvua. Todennäköisempää sen sijaan on, että kulutuksen kasvu kiihtuu ja vaihtotaseeseen ja valtiontalouteen muodostuu suuria alijäämiä. *Kukkonen* kysyy, olisiko epäluotettavia tuloksia pitänyt ollenkaan julkistaa.

Samantapaista kritiikkiä sisältyi myös HS:n uutiseen 19. tammikuuta, joka oli otsikoitu »VATTin EY-selvitys tyrmätään». Alaotsikon mukaan asiantuntijat pitävät selvitystä »harhaanjohtavana». Haastateltavien mielipiteet tosin tuntuivat otsikointia lievemmillä: *Pekka Tiaisen* (työministeriö) mukaan se jättää suuria kysymysmerkkejä: monet olennaiset asiat jäävät selvittämättä ja muutama kuukausi olisi tarvittu lisätyötä. *Markku Kotilaisen* (ETLA) mielestä se edustaa lähinnä »valistuneita arvauksia» ja *Pekka Sauramo* (TTT) arvioi, että toimeksianto oli mahdoton. *Sauramon* mielestä selvitys ei olisi kovin ongelmallinen, jos se olisi jäänyt ekonomistien käyttöön. Maallikoita se

voi johtaa harhaan. MTK:n johtaja *Keijo Hyvönen* sanoi, että vaikutusten analysointi on epävarmalla pohjalla.

Kritiikkiin yhtyi myös toimeksiantaja: pääministeri *Esko Aho* sanoi 19. tammikuuta, että selvityksen käyttöarvo on vähäinen.

Reino Hjerppe vastasi VATTin arvosteluun

Vattin ylijohtaja *Reino Hjerppe* vastasi *Kukkoselle* *Kaupparehdessä* 21. tammikuuta (»VATT:n selvitys jäsentää EY-keskustelua»). *Hjerppe* sanoi, että on realistista olettaa hinta- ja palkkakurin paranevan, koska yhteisen rahayksikön aikana ei enää tarvita taskulaskimia hintavertailujen tekemiseen. *Kukkosen* nimellispalkkatulkinta on *Hjerppen* mukaan yksinkertaisesti väärinkäsitys. VATT ei oleta nimellispalkkojen laskevan, vaan niiden vuotuinen nousuvara lasketaan 7 prosentiksi. Arvostelijat olivat myös ihmetelleet, voisivatko suhteelliset hinnat laskea peräti 13 prosenttia kilpailun tehostumisen ansiosta. *Hjerppen* mielestä hintojen lasku voisi olla suurempikin.

Hjerppe vastaa myös ekonomisteille, joiden mielestä ei ole perusteita olettaa inflaatiota ruokkivan hinta-palkkamekanismin murtuvan EY-jäsenyyden myötä. Hän huomauttaa, että ETA-vaihtoehto edellyttäisi vieläkin kurinalaisempaa palkkapolitiikkaa, jos kilpailukyky haluttaisiin säilyttää ilman devalvaatioita. *Hjerppe* torjuu myös väitteet, joiden mukaan selvityksen tuotanto- ja työllisyyslaskelmat olisivat turhan optimistisia. Hän muistuttaa, että pienikin ero vuotuisissa kasvuvauhteissa tuottaa suuren eron lopullisessa tuotannon tasossa.

EY-problematiikasta on VATTin raportin lisäksi julkaistu toinenkin teos, *Pekka Kososen* toimittama kirja »Euroopan integraatio, työmarkkinat ja hyvinvointivaltio». Lehtireferaatien mukaan kirjan viesti on mm., että liikevaihtoverotuksen harmonisointi EY:ssä 90-luvulla heikentää todennäköisesti Suomen sosiaaliturvan rahoitustilannetta.

YKSITYISTÄMINEN: AATE JOKA VOITTA ALAA

Yksityistämisen voittokulku alkoi 1979, samalla kun *Margaret Thatcher* voitti vaalit. Sen jälkeen yksityistämisestä on tullut todellista politiikkaa yli 70 maassa. Eri puolilla aiotaan yksityistää yritykset, joiden yhteenlaskettu markkina-arvo nousee arviolta 200 miljardiin dollariin tällä vuosikymmenellä. Pelkästään Suomen osuus tästä potista nousee 100 miljardiin Suomen markkaan. Arviot voivat tosin olla melko optimistisia.

Huolimatta siitä, että lipunkantajana toimi alun perin konservatiivihallitus, niin kyse ei enää ole mistään oikeiston monopolista. *Economist*-lehden joulunumeron katsauksen mukaan innokkaimpia privatisoijia ovat olleet työväenpuolueiden hallitukset eri puolilla maailmaa. Brittiläiset investointipankit keräävät konsulttipalkkioita neuvoessaan Argentiinan peronisteja yksityistämään valtionteollisuutta — jota muuten johtavat toiset peronistit, eversitit.

Mutta kuka keksi sanan *privatisation*, »yksityistäminen». Kysymystä käsittelee *Economist*in kirjoittaja *Norman Macrae*, joka on itse aatteen entusiastinen evankelista. Läheltä piti, että *Macrae* jopa keksi sanan; hänen muistinsa mukaan painettiin *Economisti*in noin 30 vuotta sitten, mutta sen tuntemattomaksi jäävä lanseeraaja on jo kuollut.

Kirjoittaja kuului kuitenkin aatteen esitajielijoihin. Hän muistelee, että ne jotka käsitettä viljelivät *Economisti*in sivuilla 1960-luvulla, kokivat alkuun olevansa toivottomalla ristiretkellä. Tuo vuosikymmen oli vielä sellaisten ajattelijoiden kuten *J. K. Galbraithin* kulta-aikaa. Heidän mielestään köyhien etua ajettiin parhaiten kanavoimalla bkt:tä poliitikkojen hoitamien monopolien kautta eikä suinkaan markkinoilla.

Macrae ja hänen hengenheimolaisensa yrittivät löytää ilmaisukykyisiä termejä erotellakseen asiakkaiden kysyntään perustuvat toiminnot veronmaksajain rahoilla kustannetuista aktiviteeteista. Yksi näistä uudissanoista oli »privatisaatio», jolla ilmaistiin paluuta valtion interventtiosta terveeseen omanvoitonpyyntiin.

Macraen oodi privatisaatiolle

Macraen teksti kohoaa suorastaan ylistyslauseksi privatisaatiolle. Otsikko on »Privatisaation tuleva historia, 1992—2022». *Macrae* kirjoittaa kuitenkin ensin »valtiollistamisen» tai julkisten menojen paisuttamisen historian. Sillä ei hänen armottomissa silmissään ole juuri arvoa. »Julkinen sektori» merkitsee hänelle, että syntyy ay-riita aina kun joku erotetaan epätevytyensä vuoksi. Kunnan tulonnormeihin perustuvissa instituutioissa sen sijaan tehokkuutta voidaan etsiä jatkuvasti.

Tasa-arvo eteni viime vuosikymmeninä paradoksaalisesti kaikilla markkinoiden kautta hoidetuilla elämän lohkoilla: miljonäärit ja sosiaaliavun nauttijat katsoivat samoja tv-ohjelmia, käyttivät samoja kestokulutushyödykkeitä, pukeutuivat samalla tavalla ja matkustivat samoihin lomakohteisiin. Ainakin suurin piirtein samoihin. Sen sijaan asumisessa, johon britit ja muutkin kansat sijoittivat valtavat määrät veronmaksajien rahoja, eriarvoisuus säilyi ja suorastaan kärjistyi. Yhteiskunnan omistamat vuokratuloalueet olivat rikosten, huumeiden ja toivottomuuden tyyssijoja.

Sama päti vähintään yhtä selvästi valtiollistettuun teollisuuteen. Britit olivat kansallistaneet esimerkiksi teräs-, hiili-, telakka- ym. teollisuutensa alun perin sillä perusteella, että näillä aloilla muka oli liian helppoa tehdä jättimäiset voitot. Mutta heti kun valtio otti nämä toimialat haltuunsa, ne sukselsivat tappioiden suohon. Taloudellinen rappio on korreloinut voimakkaasti julkisen sektorin työvoimaosuuden kanssa. Tämä pätee Liverpoolista Omskiin.

»Labour privatisoi hiilen ja rautatiet»

Macrae ennustaa, että Britannian yhä valtion omistamat hiilikaivokset ja rautatiet yksityistetään riippumatta siitä, voittavatko konservatiivit seuraavat vaalit vai eivät. Yksityisten rautateiden menestystä edistää myös se, että autoilua rasitetaan tiemaksuilla. Rautatiejärjestelmässä voi *Macraen* vision mukaan toimia usei-

ta eri »operaattoreita» kuten maailman lentokentillä nyt tapahtuu.

Ohimennen hän kehuu maailman lentokenttien turvallisuutta, vaikka liikenteen tiheys on moninkertaistunut vuosikymmenten mittaan, ja vaikka *Reagan* antoi potkut USA:n lakkoileville julkisen sektorin lennonohjaajille.

Kanaalin alitse kulkevan tunnelin avaaminen kytkee Britannian rautatiet mannermaan verkkoon. 1990-luvun lopussa koko Euroopan sähköntuotanto on yksityistetty ja verkko on yleiseurooppalainen. *Macrae* maalailee myös privatisaatiosta riippumattomia kuvia: 1996 Siperiasta alkaa virrata halpaa maakaasua, jonka jakeluteknikka kehittyy muutenkin. Kun energian hinta laskee, niin myös ruoan hinta putoaa dramaattisesti.

Teleliikenne ja televisio irtoavat kokonaan julkiselta sektorilta. Myöhemmin sosiologit kertovat kauhukertomuksia BBC:stä, riistävien luokkien laitoksesta. Äänensävyt ovat samantaisia kuin nyt, kun puhutaan 1800-luvun lapsityövoiman käytöstä. BBC:n asema lakkauteaan jo 1996.

Sitten kaikki muukin ja lopulta politiikka

Macraen futurologia ei tunne rajoja. Hän ennustaa, että myös yhteiskunnan palvelut kuten koululaitos ja terveydenhoito, vankilatkin lopulta yksityistetään.

Koulut voidaan alkuun »yksityistää» käytämällä nk. *vouchereita*. Yksityistämisen ideologian mukaan markkinat ovat oikeassa ja koulujen pitäisi saada rahaa vain, jos ne vetävät puoleensa oppilaita. Ikävät koulut, joita asiakkaat välttelevät, yksinkertaisesti suljetaan. Jokainen lapsi vie oman voucherinsa siihen kouluun, johon hän haluaa mennä. Vanhemmat kiertelevät katsomassa, millaisia vaihtoehtoja on tarjolla.

Heikoista oloista lähteneet ovat erityisen hyvän koulutuksen tarpeessa ja esimerkiksi nuorisorikolliset voidaan varustaa tavallista ostovoimaisemmilla *vouchereilla*. Joskus vanhempien velvollisuus on maksaa ylihintaa.

Samantyyppistä kilpailua tuodaan myös kansalliseen terveydenhuoltoon. Esimerkiksi Britannian sairaaloissa on ylimääräistä vuodekaspasiteettia, mutta silti sairaaloihin on jonoja. Vankilat luovat rikoksenuusijoita eivätkä paranna rikollisia. Amerikassa on jo vankilayrittäjiä, joille maksetaan lisähintaa, jos hoidokit eivät vapauduttuaan enää tee rikoksia.

Ja niin edelleen: *Macrae* luettelee väsymättä privatisaatiokohteita. Hän ihmettelee jopa, miksi enää tarvitaan puoluepoliittisia kunnallisvaaleja. Periaatteessa vaikkapa jokin monikansallinen yritys voisi ottaa hoitaakseen kunnan palvelut tietyllä veroäyrillä. Yritykseltä voitaisiin vaatia myös tiukkaa tulost vastuuta. Ellei se pystyisi pääsemään annettuihin tavoitteisiin, niin se joutuisi palauttamaan osan perimästään verosta.

Yksityistäminen on kaikkivoipaa: sen avulla voidaan poistaa köyhyys, hoitaa kansainvälinen turvallisuus Naton ja Varsovan liiton yhteisen maailmanpoliisin avulla jne. Poliitiikka voidaan poistaa jopa Yhdysvaltain presidentin vaaleista: kansa valitsee jonkin kilpailevista tiimeistä ja tekee sen kanssa kontrahdin vaalikaudeksi. *Macraen* futurologiaa ei tarvitse välttämättä ottaa yksityistämisen dogmaattisena julistuksena, vaan pikemminkin journalistisena esseenä, jossa tarkoitus on kehittää esiin privatisaation maksimaaliset mahdollisuudet. Melko yksipuoliselta hänen tekstinsä joka tapauksessa vaikuttaa.

Kriittisempää ajattelua näkynyt toistaiseksi varsin vähän. Pari kirjoittajaa tulee kuitenkin mieleen, ekonomisti *Pekka Sutela* (»Yksityistäminen itäisessä Euroopassa», *KAK* 4/1991) ja journalisti *Ahti Blåfield* (»Nestettä, olkaa hyvä», *Suomen Kuvalehti* 5/1992). *Blåfield* muistuttaa Oxfordin tutkijoiden *John Vickersin* ja *George Yarrowin* havainnosta, jonka mukaan avoimessa kilpailussa toimivan yrityksen yksityistäminen tehostaa sekä toimialan kilpailua että itse yrityksen toimintaa, kun taas monopolin yksityistäminen ei poista itse monopolin epäkohtia.

ECONOMIST VERTAILEE HARVARDIA JA CAMBRIDGEA

Cambridgen yliopiston kansantaloustieteen yksikkö oli kerran yksi maailman hienoimmista. Economist-lehden mielestä nykyisin Cambridge on kutistunut pygmiksi verrattuna kilpailijaansa Harvardiin — joka sattumalta myös sijaitsee Cambridge-nimisessä kaupungissa, USA:n Massachusettsissa.

Vuodenvaihteen numerossaan *Economist* vertailee näitä kahta taloustieteen laitosta ja kysyy: mitä on vialla Englannin Cambridgesä?

Economistin käsityksen mukaan useimmissa yliopistoissa kansantaloustieteen kysyntä on hyvä. Opiskelijoille se nähtävästi tarkoittaa mahdollisuutta rahantekemiseen. Myös päättäjät suosivat sitä.

Kukaan ammattimaisista kansantaloustieteilijöistä ei epäile sitä, että verrattuna Cambridgeen Harvardin boomi on paljon parempi ja että siellä on todennäköisesti maailman paras kansantaloustieteen laitos. Englannin Cambridgen kasvatit menevät usein jatkamaan opintojaan Harvardiin, mutta kohteliaisuuteen vastataan vain aniharvoin.

Economistin mukaan Cambridgen rappio on suurelta osin peräisin 1960-luvun alusta, Cambridge vs. Cambridge-riidasta. *Joan Robinsonin* johtama joukko cambridgeläisiä kävi hurjaan hyökkäykseen neoklassista oikeaoppisuutta kohtaan. MIT nousi puolustamaan oppia, mutta Harvard toimi pidättyvämmän.

Robinson ja kumppanit väittivät, että neoklassistit olivat kiinnostuneita väärästä asiasta, annettujen resurssien optimaalisesta kohdentamisesta, ja että heidän näkemyksensä perustuivat väärään olettamukseen, että ihminen on rationaalinen »hyödyn maksimoija». Cambridgen mielestä tärkeämpiä asioita olivat pääoman kasaantuminen ja tulonjako. Cambridge piti lisäksi eleganttia proosaa matematiikkaa tärkeämpänä ja preferoi valtion interventiota markkinoihin verrattuna.

Maailmanmeno suosi kuitenkin kilpailevaa koulukuntaa. Cambridgen perinnettä ei oteta enää vakavasti kuin Itä-Engliassa ja Italian maakunnissa. Debatti tuotti ideologisen kiistan, joka jakoi Cambridgen ekonomistit kahtia ja

politisoi nimityksiä. Jakaantunut tiedekunta nimitti muutamia kevytsarjalaisia ja menetti kokonaisen sukupolven tähtiä, mm. *Amartya Senin*, *Christopher Blissin* ja *Jim Mirrleesin*. Economistilla on muitakin selityksiä Cambridgen taantumiselle. Kyse on myös ajattelutavasta, joka ohjaa akateemista elämää.

Harvardin resepti: palkkaa tähdet

Harvardin menestyksen kaava on yksinkertainen: palkkaa tähdet, niin saat lupaavimmat nuoret professorit ja lahjakkaimmat opiskelijat. »Associate» professoreita houkutellessaan yliopiston nimellä, vaikka vuosipalkka on 6 000 dollaria käypää tasoa alempi ja vakinaisen professuurin saaminen on epätodennäköistä.

Harvard uhraa paljon resursseistaan »nimien» metsästämiseen. Professoreja on 32, kun taas Cambridgellä on vain viisi. Cambridgessä professorin palkka määräytyy kansallisista asteikoista. Dollareissa se on 61 200 vuodessa. Erityisansioista voi saada pikku bonuksen. Harvardissa palkka on taas yksilöllinen neuvottelukysymys, joten sitä ei julkisesti tiedetä. Harvardia sanotaan saidemmaksi kuin muita amerikkalaisia yliopistoja. Silti keskimääräinen vakinainen professori ansaitsee 70 000 dollaria 9 kuukauden sopimuksesta. (Professorit yleensä ansaitsevat 3 kuukauden elannon tutkimusapurahoilla.) Vaikeasti saavutettavalle kohteelle Harvardissa on lisäksi tarjolla täkyjä: kevyt opetusvelvollisuus, tutkimusassistentti tai kaksi ja subventoitu asuntolaina ovat suosittuja. Cambridge on paljon nirsompi käyttämään tällaisia »kiihokkeita».

Economistin mukaan Harvardin laitoksilla seurataan tähtien liikkumista yliopistosta toiseen yhtä kiihkeästi kuin jalkapallovalmentajat tutkivat pelaajakauppoja, siirtosummia ja muutoksia seurojen rankingissa. Vakinaisen viran täyttämässä sovelletaan aina samaa testiä: onko ehdokas maailman paras saatavilla oleva?

Haku voi viedä kokonaisen vuoden. Keskeinen menetelmä on »blind letter», jossa laitos

pyytää maailman huippuekonomisteja paneemaan kuudesta parhaasta hakijasta koostuvan »short listin» paremmuusjärjestykseen, tai nimeämään paremmat tutkijat, jos heitä on tiedossa. Lisäksi pidetään tutkintakokous. Siinä laitos puolustaa valintaansa raadille, johon kuuluu auktoriteetteja muilta laitoksilta sekä myös Harvardin ulkopuolelta.

Harvardin keskeinen valtti on sen tohtoriohjelma, joka on varsinainen »akateeminen maraton», kuten *Economist* sitä kutsuu. Siihen kuuluu kaksi vuotta kurseja ja vähintään toiset kaksi väitöskirjan tekemistä. Harvardin professorit uurastavat suojattiensa valmentamiseksi ja löytääkseen heille virkoja. *Economist* luonnehtii Cambridgen jatkokoulutusta »amatöörimäiseksi» verrattuna Harvardiin.

Ylipäätään Harvardissa on pääasia tehdä tutkimusta, *publish or perish*. Cambridgessa voi menestyä myös opettajana. Lisäksi Cambridge on eristynyt laitos ja esimerkiksi *London School of Economics* tuntuu olevan valtavan kaukana. Sen sijaan Harvard on osa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen megalopolista, jonka osia ovat myös MIT, *Bostonin yliopisto* ja *National Bureau of Economic Research* sekä lukemattomat vierailijat, joita tulee kautta maailman.

Neljäs tärkeä ero on vallanjaossa. Harvardissa vallitsee tiukan keskityksen malli, kun taas Cambridge suosii desentralisaatiota. Siksi Harvardin dekaaneilla on mahdollisuus tehdä kunnan tarjouksia potentiaalisille professoreille ja kovia päätöksiä silloin, kun pitää jakaa uudelleen resursseja laskevien ja nousevien tieteenalojen välillä. Cambridgessa taas pitkälle itse-

näiset colleget kontrolloivat suurta osaa yliopiston varoista. Monissa asioissa päätökset tekee tiedekunta, jota kansantaloustieteen edustajat eivät kontrolloi.

Voiko Cambridge matkia Harvardia?

Voiko Cambridge matkia Harvardia ja nousta uudelleen kansainväliseen kärkeen? *Economistin* mukaan vastaus riippuu siitä, pystyykö se keskittämään hallintonsa ja uudistamaan löysähköön nimitysjärjestelmänsä. Yliopistossa pitäisi myös olla pikemminkin 15 kuin viisi taloustieteen professuuria, sen pitäisi monipuolistaa rahoitustaan ja rakentaa uusi jatkokoulutusohjelma tinkimättä kuitenkaan hyvästä perusopetuksestaan.

Economistin mukaan tilanne on nyt parempi kuin aikaisemmin. Cambridgessa on taas monia huippunimiä: *Partha Dasgupta*, *David Newbery* ja *Tony Atkinson*. Lisäksi Cambridgella on edellytyksiä toipua. Se on paljon parempi kuin Harvard perusopiskelijoiden käsittelyssä. Cambridgessa perustutkinnon suorittaja on kuningas, opetus on runsasta ja se on hyvää. Harvardissa *undergraduate* on toisen luokan kansalainen. *Economistin* kärjistyksen mukaan hyvä Cambridgen kansantaloustieteen opiskelija on yhtä pätevä kuin Harvardin toisen vuoden jatko-opiskelija.

Cambridge on myös alkanut ottaa vastaan rahaa ulkopuolisilta sponsoreilta. Toisaalta *Cambridge Economic Forecasting Group* yksityisti itsensä ja myy nyt palveluitaan nimellä *Cambridge Econometrics*.